

Навчально-науковий інститут філології та історії
Кафедра української мови,
літератури та методики навчання

СТАРΟΣЛОВ'ЯНСЬКА МОВА

2021 – 2022 н. р.

Для студентів спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література)
Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Українська мова і література)»

Викладач: к.філол.н., доцент Марєєв Дмитро Анатолійович

E-mail: damar_dim@ukr.net

Кількість часу на вивчення

	Денна форма	Заочна форма
Лекцій	18	4
Практичних занять	18	4
Самостійна робота студента	54	82
Форма контролю	іспит	іспит

Курс старослов'янської мови важливий для підготовки студентів-філологів до наукового сприйняття етапів історичного розвитку слов'янських мов, процесів і закономірностей становлення їх літературних (писемно-книжних) різновидів.

В оволодінні змістом української старослов'янської мови відповідно до структурно-логічної схеми становлення фахівця спираємося на попередні компетентності, сформовані у здобувачів вищої освіти у процесі вивчення таких дисциплін, як «Вступ до мовознавства», «Сучасна українська літературна мова», «Іноземна мова».

Мета курсу – надати здобувачам вищої освіти, майбутнім вчителям-словесникам, філологам-україністам, теоретичні знання та практичні навички діяльності у колі проблем слов'янського порівняльно-історичного мовознавства, давньої слов'янської писемності та кирило-мефодіївської перекладацької і літературно-наукової спадщини, а також підготувати їх до вивчення історичної граматики української мови.

Завдання навчального курсу:

- оволодіти графікою, орфографією, пунктуацією старослов'янської мови, навичками читання пам'яток писемності X – XI ст. й пізніших;

- засвоїти фонологічну структуру, граматичну будову, лексичний склад і особливості словотвору старослов'янської мови;

- осмислити історію та розвиток слов'янської мови, культурно-історичних процесів у слов'янському і навколослов'янському світі, що привели до виникнення давньої слов'янської писемності;

- виховувати у здобувачів вищої освіти повагу до слов'янської писемно-культурної історії, діяльності слов'янських першопросвітителів рівноапостольних братів Кирила (Костянтина) і Мефодія, прищеплювати ідеї просвітництва, гуманізму та загальнослов'янського патріотизму.

У результаті вивчення курсу студент набуває загальні і фахові компетентності

Загальні компетентності:

Загальні компетентності:

ЗК 7. Здатність навчатися й оволодівати сучасними знаннями.

Фахові компетентності:

ФК 10. Здатність інтерпретувати й зіставляти мовні та літературні явища, використовувати різні методи й методики аналізу тексту.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 7. Уміє працювати з теоретичними та науково-методичними джерелами (зокрема цифровими), видобувати, обробляти й систематизувати інформацію, використовувати її в освітньому процесі.

ПРН 11. Порівнює мовні та літературні факти, явища, визначає їхні подібності й відмінності.

ПРН 14. Володіє методиками білінгвального й інтегрованого навчання мови й фахового змісту, дидактикою багатомовності та методикою паралельного вивчення споріднених мов, методикою роботи в гетерогенному (змішаному) навчальному середовищі.

Організація навчання

Види занять. Лекція з елементами бесіди передбачає безпосередній контакт викладача з аудиторією. Із метою активізації пізнавальної діяльності здобувачі вищої освіти відповідають на запитання за темою заняття, беруть участь у вирішенні проблемних ситуацій, в обговоренні дискусійних питань, що не лише сприяє осмисленню й усвідомленню теоретичного матеріалу тематичної лекції, а й розвиває мисленево-мовленнєву діяльність майбутніх фахівців.

Практичне заняття з навчальної дисципліни містить кілька складників (причому перші два є структурно виокремленими, а третій – наскрізним): 1) когнітивний (теоретичний блок як логічно структурований перелік ключових питань та понять, зміст яких здобувачі вищої освіти мають опанувати), спрямований на ґрунтовне оволодіння системою знань із старослов'янської мови; 2) операційно-технологічний (практичний блок) як логічно впорядкована й професійно спрямована система вправ з аналізу пам'яток старослов'янської мови (окремих речень чи текстів), метою якого є формування практичних професійно зорієнтованих умінь і навичок; 3) етичний, що ґрунтується на засадах професійно-педагогічної етики. Перелік тем практичних занять визначається робочою навчальною програмою дисципліни. Оцінки, отримані здобувачем вищої освіти за окремі практичні заняття, зараховуються під час виставлення підсумкової оцінки з навчальної дисципліни.

Самостійна робота студента (СРС) – це самостійна діяльність-учіння здобувача вищої освіти, яку викладач планує разом зі студентом, але виконує її студент за завданнями та під методичним керівництвом і контролем викладача. Зміст самостійної роботи за темами визначається робочою програмою навчальної дисципліни та містить завдання різного типу: від реферування першоджерел, доповнення лекцій і до виконання вправ на вдосконалення вправності аналізувати тексти старослов'янської писемності.

Організаційні та навчальні обов'язки здобувачів вищої освіти:

- Відвідувати лекції та практичні заняття;
- Виконувати практичні завдання, передбачені в планах практичних занять;
- Брати участь у практичних заняттях під час обговорення теоретичних питань, виконання колективних та індивідуальних завдань, тестування тощо;
- Аргументовано відстоювати власну думку з теми заняття, якщо вона не збігається з думкою викладача;

- Самостійно оволодівати теоретичним матеріалом окремих тем або питань за рекомендованою літературою, складати конспекти, таблиці, схеми, виконувати завдання різного рівня;
- Виконувати завдання тематичного контролю, брати участь у підсумковій контрольній роботі;
- У разі потреби отримувати додаткові консультації викладача за змістом навчальної дисципліни;
- У випадку незгоди з отриманою оцінкою мати право на перезарахування тем;
- Вчасно складати відповідні теми;
- Дотримуватися правил техніки безпеки й охорони праці.

Штрафні міри

- Перескладання пропущеного заняття або незадовільної оцінки за певну тему в позаурочний час.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Теми лекцій (0,5 годин на теми 3 – 4, 14 – 15; 1 година на теми 1 – 2, 5 – 7, 10, 13; 2 години на теми 8, 11 – 12; 3 години на тему 9)	
1.	Вступ. Поняття про старослов'янську мову. Місце старослов'янської мови серед інших слов'янських мов. Виникнення і розвиток старослов'янської мови. Живомовна основа старослов'янської мови.
2.	Старослов'янська графіка. Звукове значення букв старослов'янських азбук (кирилиці і глаголиці). Числове значення букв старослов'янських азбук. Надрядкові (діакритичні) знаки. Джерела вивчення старослов'янської мови та письма.
3.	Структура складу. Закон відкритого складу. Закон висхідної звучності. Внутрішньоскладовий сингармонізм. Обмеженість уживання груп приголосних у складі.
4.	Система голосних та приголосних фонем. Класифікація голосних та приголосних фонем старослов'янської мови. Уживання голосних фонем на початку слова. Позиційні зміни голосних фонем. Категорія твердості і м'якості приголосних фонем. Позиційні зміни приголосних фонем.
5.	Фонетичні процеси в старослов'янській мові X – XI ст. Поняття занепаду зредукованих. Відображення занепаду зредукованих у пам'ятках старослов'янської писемності. Наслідки занепаду зредукованих. Фонетичні явища, не зумовлені занепадом надкоротких голосних.
6.	Фонетична система праслов'янської мови раннього періоду розвитку. Ранні процеси у системі консонантизму праслов'янської мови: система проривних простих і придихальних приголосних фонем та її доля на слов'янському ґрунті; зміни *k', *g' на слов'янському ґрунті; зміни задньоязикових лабіалізованих на слов'янському ґрунті (*kv, *gv, *xw); походження слов'янської фонемі *x. Ранні процеси у системі вокалізму праслов'янської мови: загальна характеристика системи вокалізму, успадкованої праслов'янською мовою з індоєвропейської.
7.	Фонетичні процеси в галузі вокалізму та консонантизму середнього і пізнього періодів розвитку праслов'янської мови. Зміни у праслов'янській мові, які відбулися під дією закону відкритого складу: монофтонгізація дифтонгів; утворення носових голосних; зміни сполучень *og, *ol, *er, *el у середині слова та *og, *ol на початку слова; зміни сполучень зредукованих з плавними; зміни у закритому складі на кінці слова. Перехідні пом'якшення задньоязикових приголосних у положенні перед голосними переднього ряду на слов'янському ґрунті. Звукові зміни, пов'язані з постконсонантним [j].
8.	Морфологія. Іменник. Частина мови (загальний огляд). Іменник. Основні граматичні категорії іменників. Критерії поділу іменників на типи відмін у старослов'янській мові. Зміни у системі відмінювання іменників старослов'янської мови, пов'язані з посиленням функції категорії роду щодо поділу на типи відмін.
9.	Займенник та прикметник. Займенник. Класифікація займенників. Особові займенники, особливості складу та відмінювання. Неособові (родові та неродові) займенники, особливості складу та відмінювання. Прикметник. Короткі (іменні, нечленні) та повні (займенникові, членні) прикметники. Їх граматичне значення та словозміна. Ступені порівняння якісних прикметників.
10.	Слова на позначення чисел (числівник). Кількісні числівники, творення та відмінювання їх. Порядкові числівники. Збірні числівники. Дробові числівники.
11.	Дієслово. Теперішній і майбутній часи. Граматичні категорії дієслова. Загальна характеристика вищо-часової системи дієслова. Дві основи дієслова. Класи дієслів. Утворення та змінювання дієслів теперішнього часу. Утворення та змінювання дієслів майбутнього часу.
12.	Дієслова минулого часу. Ирреальні способи дієслова. Аорист. Значення, утворення, різновиди та словозміна. Імперфект. Значення, утворення, подальша доля у старослов'янській мові. Перфект та плюсквамперфект. Значення, утворення, змінювання. Форми наказового та умовного способів. Утворення, змінювання.
13.	Іменні форми дієслова. Інфінітив. Супін. Дієприкметник. Активні форми дієприкметника. Пасивні форми дієприкметника. Дієприслівник.

14.	Прислівник. Службові частини мови. Вигук. Прислівник. Відіменні та відзайменникові прислівники. Прийменник. Первісні та похідні прийменники. Сполучник і сполучне слово. Частка. Вигук.
15.	Синтаксис старослов'янської мови. Загальні зауваження. Загальна характеристика простого речення та його членів. Складне речення. Зворот давальний самостійний як одна з найяскравіших особливостей синтаксису старослов'янської мови. Його ознаки та зміст.
Теми практичних робіт (1 година на теми 1 – 4; 2 години на теми 5, 11 – 12; 4 години на теми 8 – 9)	
1 – 2	Вступ. Старослов'янська графіка. Поняття про старослов'янську мову. Місце старослов'янської мови серед інших слов'янських мов. Виникнення і розвиток старослов'янської мови. Джерела для вивчення старослов'янської мови та письма. Історія дослідження старослов'янської мови. Передумови виникнення слов'янської писемності. Джерела слов'янських азбук. Дві слов'янські азбуки. Проблема авторства. Характеристика будови слов'янських азбук. Особливості звукових значень окремих літер. Цифрові значення літер. Уживання надрядкових знаків.
3 – 4	Структура складу. Система голосних та приголосних фонем. Закон відкритого складу. Складотворчі сонорні г, л . Закон висхідної звучності. Закон звукового сингармонізму. Класифікаційна таблиця голосних фонем старослов'янської мови. Голосні переднього / непереднього рядів, носові і чисті, повного і неповного утворення, лабіалізовані / нелабіалізовані. Обмеженість уживання голосних фонем на початку слова. Сильні і слабкі позиції зредукованих ъ, ь та напружених ы, и . Класифікаційна таблиця приголосних фонем старослов'янської мови. Категорія твердості і м'якості приголосних фонем. Позиційні зміни приголосних фонем.
5	Фонетичні процеси в старослов'янській мові X – XI ст. Занепад зредукованих. Наслідки занепаду зредукованих у старослов'янській мові. Зміни у фонетиці старослов'янської мови, не пов'язані із занепадом зредукованих.
8	Морфологія. Іменник. Особливості відмінювання іменників з основами на *ā, *jā та *ō, *jō . Особливості відмінювання іменників з основами на *ū, *ī, *ū, *en, *es, *er, *et . Походження відмінкових флексій, фонетичні і морфологічні процеси у відмінкових флексіях. Взаємодія типів відмін, відбита пам'ятками старослов'янської писемності.
9	Займенник та прикметник. Особові займенники (особливості складу і відмінювання). Неособові займенники. Їх морфологічні категорії та особливості відмінювання. Прикметники іменні та займенникові (загальна характеристика). Відмінювання іменних та займенникових прикметників. Утворення та відмінювання форм вищого ступеня якісних прикметників.
11	Дієслово. Теперішній і майбутній часи. Основа теперішнього часу та основа інфінітиву. Класифікація дієслів. Змінювання дієслів у теперішньому часі. Змінювання дієслів у майбутньому часі.
12	Дієслова минулого часу. Ірреальні способи дієслова. Аорист. Утворення форм і словозміна різних типів аориста. Імперфект. Утворення форм і їх змінювання. Перфект. Плюсquamперфект. Утворення форм і їх змінювання. Форми наказового та умовного способів. Утворення, змінювання.

Зміст самостійної роботи за темами визначається робочою програмою навчальної дисципліни. Зокрема, самостійна робота із зазначеного курсу передбачає:

- 1) аналіз лінгвальних особливостей текстів старослов'янської мови;
- 2) написання рефератів на пропонувані теми;
- 3) заповнення узагальнювальних схем, таблиць з тем; виконання вправ і завдань.

Перелік питань до підсумкового контролю із дисципліни «Старослов'янська мова» (іспит)

1. Слов'янські народи і слов'янські мови.
2. Прабатьківщина слов'ян.
3. Праслов'янська мова, періодизація її історії.
4. Перші згадки про слов'ян у працях античних учених.
5. Давні слов'янські держави.
6. Прийняття слов'янами християнства.
7. Виникнення старослов'янської писемності (Костянтин і Мефодій. Їх життя та діяльність).
8. Виникнення і розвиток світової традиції перекладу християнських книжок рідними мовами. Місце слов'ян у цьому процесі.
9. Пам'ятки слов'янської писемності.
10. Давні слов'янські азбуки – кирилиця і глаголиця. Особливості їх будови, значень і назв літер.
11. Старослов'янська орфографія і пунктуація. Особливості позначення цифр.
12. Дискусійні питання навколо слов'янських азбук.
13. Структура складу старослов'янської мови за даними пам'яток X – XI ст.
14. Система голосних фонем старослов'янської мови.

15. Особливості уживання голосних фонем на початку слова за даними пам'яток X – XI ст.
16. Система приголосних фонем старослов'янської мови.
17. Категорія твердості і м'якості приголосних фонем старослов'янської мови.
18. Позиційні зміни голосних і приголосних фонем старослов'янської мови за даними пам'яток X – XI ст.
19. Занепад зредукованих у старослов'янській мові X – XI ст. та його наслідки.
20. Фонетичні зміни у старослов'янській мові, не пов'язані із занепадом зредукованих.
21. Система приголосних фонем, успадкована праслов'янською мовою з індоєвропейської, та фонетичні процеси у галузі приголосних у ранній період розвитку праслов'янської мови.
22. Система голосних фонем, успадкована праслов'янською мовою з індоєвропейської. Характеристика праслов'янського наголосу.
23. Виникнення слов'янських голосних фонем унаслідок скорочення тривалості індоєвропейських голосних на слов'янському ґрунті.
24. Монофтонгізація індоєвропейських дифтонгів на слов'янському ґрунті. Голосні дифтонгічного походження.
25. Утворення носових голосних у праслов'янській мові.
26. Зміна індоєвропейських сполучень *tort, *tert, *tolt, *telt у праслов'янській мові.
27. Зміна індоєвропейських сполучень *ort, *olt на слов'янському ґрунті.
28. Зміна сполучень зредукованих з плавними сонорними r, l на слов'янському ґрунті.
29. Доля індоєвропейського кінцевого закритого складу у праслов'янській мові.
30. Спрощення індоєвропейських груп приголосних на слов'янському ґрунті.
31. Зміна сполучень приголосних та груп приголосних перед j і голосними переднього ряду у праслов'янській мові.
32. Перехідні пом'якшення задньоязикових приголосних у положенні перед голосними переднього ряду (палаталізація).
33. Чергування голосних фонем у праслов'янській мові.
34. Іменник. Граматичні категорії. Принципи поділу іменників на типи відмін у старослов'янській мові.
35. Утворення відмінкових форм та відмінювання іменників з основою на *ā, *jā.
36. Утворення відмінкових форм та відмінювання іменників з основою на *ō, *jō.
37. Утворення відмінкових форм та відмінювання іменників з основою на *ū.
38. Утворення відмінкових форм та відмінювання іменників з основою на *ī.
39. Утворення відмінкових форм та відмінювання іменників з основою на приголосний.
40. Утворення відмінкових форм та відмінювання іменників з основою на *ū.
41. Займенник. Особливості складу і відмінювання особових займенників.
42. Займенник. Особливості складу і відмінювання неособових займенників, котрі розрізняють рід і число.
43. Особливості складу і відмінювання неособових займенників, котрі не розрізняють рода і числа.
44. Прикметник. Граматичні категорії прикметника старослов'янської мови. Граматичне значення і відмінювання іменних форм.
45. Прикметник. Граматичне значення, способи утворення відмінкових форм та відмінювання займенникових прикметників.
46. Утворення форм вищого ступеня якісних прикметників та їх відмінювання. Форми найвищого ступеня.
47. Слова на позначення чисел (числівник). Кількісні, порядкові, збірні, дробові числівники, їх відмінювання та узгодження з іменником.
48. Дієслово. Граматичні категорії дієслова, класифікація.
49. Походження закінчень та словозміна дієслів теперішнього часу.
50. Форми минулого часу дієслів. Аорист, його різновиди, значення і словозміна.
51. Форми минулого часу дієслів. Імперфект, значення, утворення форм і словозміна.
52. Форми минулого часу дієслів. Перфект – значення, утворення форм і словозміна.
53. Форми минулого часу дієслів. Плюсквамперфект – значення, утворення форм і словозміна.
54. Форми майбутнього часу дієслів у старослов'янській мові.
55. Наказовий спосіб дії. Утворення форм і словозміна.
56. Умовний спосіб дії. Утворення форм і словозміна.
57. Інфінітив та супін.
58. Активні дієприкметники теперішнього часу. Особливості утворення і відмінювання.
59. Активні дієприкметники минулого часу. Особливості утворення і відмінювання.
60. Пасивні дієприкметники теперішнього і минулого часу. Особливості утворення і відмінювання.
61. Прислівник. Прислівники суфіксального творчого типу та прислівники із скам'янілих непрямих відмінків імен.
62. Службові частини мови (прийменник, сполучник, частка, вигук).
63. Синтаксис. Просте речення.
64. Синтаксис. Складне речення.
65. Зворот давальний самостійний.

66. Способи вираження заперечення у старослов'янській мові.
 67. Загальна характеристика лексичного складу старослов'янських пам'яток писемності.

Примітка: першим і другим питанням кожного екзаменаційного білету є питання наведеного вище списку, третім питанням є практичне завдання до уривку з навчального тексту. Воно в білетах сформульоване однаково: Прочитати і перекласти текст, зробити морфологічний розбір, визначити синтаксичні особливості.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ОСНОВНА

1. Арполенко Г. П., Козирєва З. Г., Лиса Г. І., Симонова К. С., Щербатюк Г. Х. Нариси з морфології старослов'янської мови східнослов'янських пам'яток XI – XIII ст. Київ, 2008. 192 с.
2. Гнатюк Л. Старослов'янська мова. Практикум. Київ, 2015. 245 с.
3. Біленька-Свистович Л., Рибак Н. Церковнослов'янська мова: підруч. зі словником для духов. навч. закл. Київ, 2000. 335 с.
4. Куриленко В. М., Марєєв Д. А. Конспект лекцій зі старослов'янської мови: для студентів спеціальності «Українська мова і література». Глухів, 2012. 84 с.
5. Леута О. І. Старослов'янська мова. Київ, 2007. 256 с.
6. Леута О.І. Старослов'янська мова. Збірник вправ і практичних завдань. Київ, 2004. 199 с.
7. Юсип-Якимович Ю. В., Шимко О. В. Старослов'янська мова. Київ, 2009. 279 с.

ДОДАТКОВА

1. Брайчевський М. Походження слов'янської писемності. Видання 2-ге. Київ, 2002. 154 с.

Система оцінювання (критерії оцінювання та шкала оцінювання) з дисципліни «Старослов'янська мова»

Загальна підсумкова оцінка з дисципліни визначається на основі середньозваженого бала за національною шкалою і виставляється у відомість обліку успішності та ІНПС (залікову книжку) за двома шкалами оцінювання: національною і ESTS. Середньозважений бал (Сб) із дисципліни визначається на основі:

***встановленого вагового індексу (ВІ) дисципліни (дорівнює 1, що згідно з робочою навчальною програмою розподіляється окремо за кожний вид роботи, зокрема: ВК за практичні заняття дорівнює 0,6; тематичний контроль – 0,2; СРС – 0,2; іспит (виставляється за результатом виконання всіх передбачених програмою завдань).

***середньоарифметичного значення оцінок, одержаних студентом за кожний вид роботи відповідно до робочої програми за національною шкалою (Таблиця).

Аудиторна робота		Самостійна робота	Підсумковий контроль
Практичні роботи	Тематичний контроль	Самостійна робота	Залік (іспит)
ПР	ТК	СР	Іспит
ВК: 0,6	0,2	0,2	0

Отже, оцінка з дисципліни виставляється після її вивчення за результатами, здобутими під час поточного контролю (практичні роботи, тестові завдання), виконання підсумкової контрольної роботи та на самостійній роботі. Присутність здобувача вищої освіти під час підведення підсумку не є обов'язковою.

Здобувач вищої може покращити оцінку, склавши іспит.

Критерії та рівні навчальних досягнень студентів з курсу «Старослов'янська мова»

Оцінка ECTS	Середньо-зважений бал, що формує інтервальну шкалу	Сума балів за 100 бальною шкалою	Національна оцінка	Критерії	
A	4,51-5,00	90-100	5	Зараховано <i>Відмінно</i> – високий рівень володіння теоретичними знаннями й практичними вміннями.	Студент уповні оволодів запропонованим у курсі матеріалом. Його відповідь аргументована й відзначається логічністю, вичерпністю викладу, зв'язністю, послідовністю. Теоретичні положення підкріплюються конкретними прикладами. Здобувач вищої освіти вільно володіє науковою термінологією; читає, перекладає й аналізує кириличні тексти; висловлює свою думку. Творчо працює на практичних заняттях, бере активну участь у колективних обговореннях проблем. Він виконав усі завдання, винесені на самостійне опрацювання.
	5,00	100			
	4,95	99			
	4,90	98			
	4,85	97			
	4,80	96			
	4,75	95			
	4,70	94			
	4,65	93			
	4,60	92			
4,55	91				
4,51	90				
B	4,01-4,50	82-89	4	<i>Добре</i> – достатній рівень оволодіння знаннями навчального матеріалу, вміннями їх практичного впровадження.	Студент оволодів понад 85 % запропонованого в курсі матеріалу. Його відповідь аргументована й відзначається логічністю, вичерпністю викладу, зв'язністю, послідовністю. Теоретичні положення підкріплюються конкретними прикладами. Здобувач вищої освіти на достатньому рівні володіє науковою термінологією; читає, перекладає й аналізує кириличні тексти, допускаючи деякі неточності; висловлює свою думку. Активно працює на практичних заняттях, бере участь у колективних обговореннях проблем. Він виконав понад 85 % завдань, винесених на самостійне опрацювання.
	4,50	89			
	4,43	88			
	4,36	87			
	4,29	86			
	4,22	85			
	4,15	84			
	4,08	83			
4,01	82				
C	3,50-4,00	74-81	4	<i>Добре</i> – середньо-достатній рівень володіння теоретичним матеріалом та готовності до оперування набутими вміннями й навичками	Студент оволодів понад 75 % запропонованого в курсі матеріалу. Його відповідь переважно аргументована й відзначається логічністю, вичерпністю викладу, зв'язністю, послідовністю. Теоретичні положення підкріплюються конкретними прикладами. Здобувач вищої освіти на достатньому рівні володіє науковою термінологією; читає, перекладає й аналізує кириличні тексти, допускаючи незначні помилки; висловлює свою думку. Студент активний на практичних заняттях, бере участь у колективних обговореннях проблем. Він виконав понад 75 % завдань, винесених на самостійне опрацювання.
	4,00	81			
	3,90	80			
	3,84	79			
	3,76	78			
	3,67	77			
	3,59	76			
	3,51	75			
3,50	74				
D	2,83-3,43	64-73	3	<i>Задовільно</i> – середній рівень володіння теоретичними знаннями, практичними вміннями й навичками	Студент оволодів понад 60 % запропонованого в курсі матеріалу, але його знання мають несистемний характер. Відповідь є неповною і недостатньо аргументованою. Теоретичні положення не завжди підкріплюються конкретними прикладами. Здобувач вищої освіти володіє частиною термінів із дисципліни. Він читає, перекладає й аналізує кириличні тексти, проте є неточності й помилки (до 40 % від загального обсягу матеріалу); інколи висловлює свою думку. Він виконує роботу під керівництвом викладача, але під час виконання різної складності завдань за зразком (інструкцією) припускається помилок. Здобувач вищої освіти виконав понад 60 % завдань, винесених на самостійне опрацювання.
	3,43	73			
	3,36	72			
	3,29	71			
	3,22	70			
	3,15	69			
	3,07	68			
	3,01	67			
	3,00	66			
	2,92	65			
2,83	64				

E	2,51-2,75	60-63	3	Задовільно – рівень володіння теоретичним матеріалом, практичними вміннями й навичками визначається нижче середнього.	Студент оволодів понад 50 % запропонованого в курсі матеріалу, але його знання мають несистемний характер. Відповідь є неповною і недостатньо аргументованою. Теоретичні положення інколи підкріплюються конкретними прикладами. Здобувач вищої освіти володіє близько половиною термінів із дисципліни. Він читає, перекладає й аналізує кириличні тексти, проте є чимало помилок (до 50 % від загального обсягу матеріалу); інколи висловлює свою думку. Він виконує роботу переважно під керівництвом викладача, але під час виконання різної складності завдань за зразком (інструкцією) припускається помилок. Здобувач вищої освіти виконав понад 50 % завдань, винесених на самостійне опрацювання.
	2,75	63			
	2,67	62			
	2,59	61			
	2,51	60			
FX	2,00-2,5	35-59	2	Незадовільно – низький рівень володіння навчальним матеріалом, студент не спроможний опанувати практичні вміння без додаткових занять із дисципліни.	Студент оволодів понад 40 % запропонованого в курсі матеріалу. Його знання мають фрагментарний характер. Відповідь є частковою і здебільшого неаргументованою. Теоретичні положення майже не підкріплюються конкретними прикладами. Здобувач вищої освіти володіє деякими термінами з дисципліни. Він читає, перекладає й аналізує кириличні тексти, проте часто робить помилки (до 80 % від загального обсягу матеріалу); переважно не здатен висловлювати свою думку. Він виконує роботу переважно під керівництвом викладача, але під час виконання різної складності завдань за зразком (інструкцією) припускається багатьох помилок. Здобувач вищої освіти виконав понад 40 % завдань, винесених на самостійне опрацювання.
F	0,00-1,99	1-34	2	Незадовільно – низький рівень знань із дисципліни, відсутність практичних умінь і навичок, що є підставою для повторного вивчення дисципліни.	Студент не оволодів запропонованим у курсі матеріалом. Його знання обмежені. Відповідь переважно неправильна і неаргументована. Теоретичні положення не може підкріпити конкретними прикладами. Здобувач вищої освіти не володіє термінологією з дисципліни. Він не вміє читати, перекладати й аналізувати кириличні тексти; не здатен висловлювати свою думку. Під час виконання навіть елементарних завдань за зразком (інструкцією) припускається багатьох помилок. Здобувач вищої освіти виконав до 40 % завдань, винесених на самостійне опрацювання.

Критерії оцінювання реферату

відмінно	1. Повністю виконані всі вимоги: план реферату системно розкриває обрану тему; зміст відповідає пунктам плану; виклад теоретичних відомостей логічний, аргументований; дотримано норми академічної доброчесності; не порушено технічні вимоги оформлення реферату.
добре	1. Незначні зауваження щодо технічного оформлення реферату. 2. Незначні помилки під час висвітлення одного з пунктів плану.
задовільно	1. Тема реферату розкрита не вповні. 2. Неповний список літератури. 3. Виклад змісту не системний, аргументи не переконливі, висновки не чіткі.
незадовільно	Вимоги виконано обсягом менше ніж на половину / відсутність виконання завдання.

Критерії оцінювання аналізу текстів

відмінно	Здобувач вищої освіти вільно читає і перекладає текст старослов'янської мови, володіє навичками його аналізу: самостійно правильно виділяє й аналізує графічні особливості, фонетичні й граматичні риси.
добре	Здобувач вищої освіти може читати й перекладати текст старослов'янської мови, але допускає незначні неточності під час його аналізу.
задовільно	Здобувач вищої освіти має труднощі з читанням й перекладом тексту старослов'янської мови, допускає помилки під час його аналізу (до 40 % від усіх рис, які необхідно проаналізувати).
незадовільно	Здобувач вищої освіти не здатен читати й перекладати текст старослов'янської мови і не може його самостійно проаналізувати.

Критерії оцінювання транскрипції

відмінно	Відсутні помилки у фонетичній транскрипції.
добре	Наявні окремі огріхи у фонетичному записі слів і текстів.
задовільно	Наявні помилки у фонетичному записі слів і текстів.
незадовільно	Матеріал затранскрибовано неправильно / відсутність виконання завдання.